

Sygn. akt I PK 184/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 stycznia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

Protokolant Anna Matura

w sprawie z powództwa B. W.

przeciwko Zespołowi Publicznych Placówek Oświatowych w B.

o oświadczenie woli o powierzenie stanowiska dyrektora,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw

Publicznych w dniu 19 stycznia 2016 r.,

skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w O.

z dnia 17 listopada 2014 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w O. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

B. W. wniosła ostatecznie, po modyfikacji powództwa, o nakazanie pozwanemu Zespołowi Publicznych Placówek Oświatowych w B. złożenia

oświadczenia woli następującej treści: Zespół Publicznych Placówek Oświatowych w B. z dniem 4 maja 2013 r. powierza B. W. stanowisko dyrektora Zespołu Publicznych Placówek Oświatowych w B. (dalej, jako „ZPPO”) na okres 5 lat od dnia powierzenia stanowiska. Jednocześnie powódka wniosła o nakazanie złożenia tego oświadczenia woli w terminie 10 dni od dnia uprawomocnienia się wyroku. Pozwany wniosł o oddalenie powództwa.

Sąd Rejonowy wyrokiem z dnia 17 kwietnia 2014 r. uwzględnił powództwo i: (1) zobowiązał pozwany Zespół do złożenia powódce w terminie dziesięciu dni od uprawomocnienia się orzeczenia, oświadczenia woli o powierzeniu stanowiska dyrektora na okres pięciu lat szkolnych począwszy od 4 maja 2013 r. do 31 sierpnia 2017 r.; (2) umorzył postępowanie w pozostałym zakresie; (3) zniósł między stronami koszty postępowania.

Sąd ustalił, że powódka była zatrudniona przez pozwanego na stanowisku nauczyciela na podstawie mianowania. Od 17 marca 2008 r. do 31 sierpnia 2012 r. pełniła funkcję dyrektora ZPPO. 4 lipca 2012 r. wygrała konkurs na stanowisko dyrektora tego Zespołu. Zarządzeniem z 9 sierpnia 2012 r. Burmistrz Gminy B. unieważnił ten konkurs. W postępowaniu administracyjnym i sądowno-administracyjnym zarządzenie to zostało uznane za niezgodne z prawem i ostatecznie zakończone 18 lipca 2013 r. wyrokiem Naczelnego Sądu Administracyjnego w sprawie I OSK .../13. W związku z tym rozstrzygnięciem B. W. zwróciła się do Burmistrza Gminy B. o niezwłoczne powierzenie jej stanowiska dyrektora ZPPO w B. Burmistrz w odpowiedzi stwierdził, że dopiero prawomocny wyrok sądu pracy zakończy spór między stronami w przedmiotowej sprawie.

W ocenie Sądu Rejonowego, odmowa wykonania obowiązku powierzenia stanowiska dyrektora przez organ prowadzący placówkę oświatową rodzi po stronie pracownika roszczenie o powierzenie mu tej funkcji, które podlega rozpoznaniu przez sądy pracy, gdyż takiej jurysdykcji nie mają już sądy administracyjne. Sąd uznał, że stosunek pracy pomiędzy powódką a szkołą publiczną został skutecznie nawiązany, co uzasadnia obowiązek powierzenia jej stanowiska dyrektora ZPPO w B. Co do daty powierzenia stanowiska dyrektora Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie z art. 36a ust. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (jednolity tekst: Dz.U. 2004 Nr 256, poz. 2572 ze zm.), powoływanej dalej jako

u.s.o., do czasu powierzenia stanowiska dyrektora zgodnie z ust. 2 lub 4 tego artykułu, organ prowadzący może powierzyć pełnienie obowiązków dyrektora szkoły innej osobie na okres do 10 miesięcy. Dlatego Sąd uznał, że powódce należy powierzyć obowiązki dyrektora od 4 maja 2013 r., czyli po 10 miesiącach od konkursu, tj. do 31 sierpnia 2017 r. Sąd Rejonowy uznał również, że przywrócenie powódki na stanowisko dyrektora nie jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Nie mają znaczenia subiektywne opinie innych pracowników ZPPO na temat powódki. Dlatego też postanowił oddalić wnioski dowodowe zmierzające do przesłuchania wszystkich nauczycieli uczących w szkole. Sąd Rejonowy zaznaczył, że wyłonienie dyrektora jest wypadkową interesów rodziców, uczniów szkoły, rady pedagogicznej i organu prowadzącego. Z tego względu ściśle musi być stosowana procedura wskazana w rozporządzeniu MEN, zaś inne kwestie nie mogą wpływać na powierzenie funkcji osobie, która konkurs wygrała a zarządzenie o unieważnieniu konkursu okazało się wadliwe.

Wyrokiem zaskarżonym rozpoznawaną skargą kasacyjną Sąd Okręgowy oddalił apelację strony pozwanej od wyroku Sądu pierwszej instancji.

Sąd odwoławczy w całości podzielił ustalenia i rozważania prawne przyjęte przez Sąd Rejonowy i uznał je za własne. Odnośnie do zarzutu naruszenia art. 8 k.p., to zdaniem Sądu Okręgowego powierzenie powódce stanowiska dyrektora nie naruszy zasad współżycia społecznego. Sąd odwołał się w tej kwestii do argumentacji Sądu Rejonowego. W związku z tym Sąd Okręgowy wskazał, że nietrafnie zarzucono w apelacji naruszenia prawa procesowego, a mianowicie art. 233 § 1 w związku z art. 328 § 2 i art. 217 § 1 i 2 k.p.c. przez pominięcie wniosków dowodowych, które miały na celu ukazanie powódki jako osoby konfliktowej, z którą współpraca na stanowisku dyrektora będzie niemożliwa. Rolą Sądu Rejonowego było ustalenie, czy zachodziły przesłanki do zobowiązania pozwanego do złożenia oświadczenia woli o powierzeniu powódce stanowiska dyrektora szkoły. Dlatego prawidłowo Sąd pierwszej instancji oddalił wnioski dowodowe w tej kwestii. Sąd Okręgowy nie uznał też zasadności zarzutu naruszenia art. 36a ust. 1 u.s.o. Powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z 9 kwietnia 2009 r., I PK 212/08 (LEX nr 653429) Sąd wskazał, że w charakterze strony pozwanej może wystąpić tylko szkoła lub placówka publiczna, która jest dla dyrektora pracodawcą, nawet jeśli to

organ prowadzący może złożyć stosowne oświadczenie woli. Na zasadzie art. 64 k.c. w związku z art. 300 k.p. uznać trzeba, że prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające obowiązek organu prowadzącego złożenia oznaczonego oświadczenia woli zastępuje to oświadczenie, a zatem na podstawie samego tylko prawomocnego wyroku stwierdzającego obowiązek powierzenia stanowiska dyrektora szkoły zostaje nawiązany stosunek pracy. Nie doszło także, zdaniem Sądu, do naruszenia prawa materialnego, mianowicie art. 36a ust. 13 u.s.o., przez nieustalenie, że w stanie faktycznym niniejszej sprawy, w razie uwzględnienia powództwa, zachodzą okoliczności przemawiające za powierzeniem powódce stanowiska na okres krótszy niż dopuszczalny okres maksymalny, co skutkowało nieuzasadnionym powierzeniem powódce stanowiska dyrektora szkoły na okres 5 lat. Zgodnie z tym przepisem, stanowisko dyrektora szkoły lub placówki powierza się na 5 lat szkolnych. W uzasadnionych wypadkach można powierzyć to stanowisko na krótszy okres, jednak nie krótszy niż 1 rok szkolny. Zdaniem Sądu Okręgowego okres, na który Sąd Rejonowy powierzył powódce stanowisko dyrektora jest prawidłowy. Apelacja odnosi się jedynie do daty końcowej. Zatem należy mieć na uwadze, że powódka będzie faktycznie sprawować funkcję dyrektora tej szkoły jedynie przez około 2,5 roku. Jest to zatem dość krótki okres. Okres ten pozwoli jednak na realizację przez powódkę jej zamierzeń związanych z prowadzeniem szkoły i jednocześnie pozwoli na dokonanie oceny pracy powódki na tym stanowisku.

W skardze kasacyjnej pozwany zaskarżył w całości powyższy wyrok Sądu Okręgowego. W zakresie podstawy naruszenia przepisów prawa materialnego skarżący zarzucił naruszenie: (1) art. 36a ust. 1 u.s.o. przez jego błędną wykładnię i zobowiązanie niewłaściwego i nieuprawnionego podmiotu do złożenia oświadczenia woli o powierzeniu powódce stanowiska dyrektora szkoły; (2) art. 8 k.p. przez jego niezastosowanie i nieustalenie, że w niniejszej sprawie powierzenie powódce stanowiska dyrektora szkoły stanowi przejaw nadużycia prawa, z uwagi na sprzeczność roszczenia z zasadami współżycia społecznego; (3) art. 36a ust. 13 u.s.o. przez jego niezastosowanie i nieustalenie, że w razie uwzględnienia powództwa – co miało miejsce – zachodzą uzasadnione okoliczności przemawiające za powierzeniem powódce stanowiska na okres krótszy niż

dopuszczalny okres maksymalny, co skutkowało nieuzasadnionym powierzeniem powódce stanowiska dyrektora na okres 5 lat. Skarżący zarzucił także naruszenie przepisów postępowania w sposób, który miał istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie: (1) art. 217 § 3 w związku z art. 227 k.p.c., przez uznanie, że dowody z zeznań nauczycieli pracujących u pozwanej i z pisma rodziców uczniów ZPPO w B. z dnia 23 kwietnia 2014 r. do Prokuratury Rejonowej w O. nie są istotne dla rozstrzygnięcia sprawy i zostały powołane jedynie dla zwłoki, co skutkowało dokonaniem niewłaściwej oceny prawnej roszczenia powódki, zwłaszcza niezastosowaniem art. 8 k.p.; (2) art. 477 w związku z art. 194 § 1 i § 3 k.p.c. przez orzekanie mimo, że powództwo zostało wniesione przeciwko podmiotowi, który w tej sprawie nie miał legitymacji biernej oraz niewezwanie do udziału w sprawie zamiast niego właściwego podmiotu, tj. organu prowadzącego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga jest uzasadniona. Nietrafny jest jednak zarzut naruszenia art. 36a ust. 1 u.s.o.. Zgodnie z tym przepisem: „Stanowisko dyrektora szkoły lub placówki powierza organ prowadzący szkołę lub placówkę”. W okolicznościach sprawy organem tym jest burmistrz gminy B. Skarżący uzasadnia zarzut tym, że Sąd Okręgowy (podobnie jak Rejonowy) uznał, że jest dopuszczalne nałożenie obowiązku złożenia oświadczenia woli o powierzeniu powódce stanowiska dyrektora na pozwaną szkołę, podczas gdy zgodnie z powołanym wyżej art. 36a ust. 1, oświadczenie takie może złożyć burmistrz, a nie szkoła (w tym wypadku pozwany Zespół). W ocenie skarżącego w kształcie, w jakim zostało wydane orzeczenie jest ono niewykonalne, ponieważ nie wiadomo, kto miałby w imieniu Zespołu złożyć takie oświadczenie. Pogląd ten jest nieuzasadniony. Skarżący nie odróżnia pracodawcy – którym jest zespół – od podmiotu, który stosownie do art. 3¹ § 1 k.p. w imieniu szkoły dokonuje czynności prawnych z zakresu prawa pracy. Burmistrz jest takim właśnie podmiotem. Art. 3¹ § 1 k.p. nie ogranicza bowiem kręgu podmiotów uprawnionych do działania za pracodawcę do osób znajdujących się w jej strukturze organizacyjnej. W orzecznictwie i doktrynie, w tym zwłaszcza w odniesieniu do jednostek funkcjonujących w sferze budżetowej, uznaje się, że

podmiotem takim może być także osoba lub organ pozostający poza strukturą pracodawcy, który gdy jest prawnie upoważniony do dokonywania czynności wobec pracowników takiego zakładu, dokonuje ich w imieniu tego pracodawcy (zob. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 23 lipca 1993 r., I PZP 30/93, OSNCP 1994 nr 6, poz. 123; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2009 r., I PK 212/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 286, i cyt. w nim orzeczenia). Źródłem takiego upoważnienia do działania w imieniu pracodawcy nie jest jednak sam art. 3¹ § 1 k.p. W stosunkach pracy w sferze budżetowej musi mieć ono ponadto oparcie w podstawie szczególnej, tj. w przepisie prawa zawierającym takie upoważnienie. Ogólną zasadą jest bowiem kompetencja kierownika zakładu pracy do dokonywania czynności w imieniu pracodawcy. W szczególności, zgodnie z art. 39 ust. 3 u.s.o. dyrektor jest kierownikiem zakładu pracy dla zatrudnionych w szkole lub placówce nauczycieli i pracowników niebędących nauczycielami. Dyrektor w szczególności decyduje w sprawach: 1) zatrudniania i zwalniania nauczycieli oraz innych pracowników szkoły lub placówki; 2) przyznawania nagród oraz wymierzania kar porządkowych nauczycielom i innym pracownikom szkoły lub placówki; 3) występowania z wnioskami, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady szkoły lub placówki, w sprawach odznaczeń, nagród i innych wyróżnień dla nauczycieli oraz pozostałych pracowników szkoły lub placówki. Oczywiście jest jednak, że dyrektor nie zatrudnia siebie samego na stanowisku dyrektora, ani nie odwołuje się z tego stanowiska. Tego rodzaju czynności należą do organu prowadzącego szkołę, w nin. sprawie do burmistrza gminy (art. 36a i art. 38 u.s.o.). Do takich czynności należy też powierzenie nauczycielowi stanowiska dyrektora, o którym stanowi art. 36a ust. 1 u.s.o. Charakter prawny tego aktu jest sporny. Według części poglądów, wyrażanych głównie w orzecznictwie sądów administracyjnych, jest to akt administracyjnoprawny, według innych czynność prawa pracy, a według jeszcze innych akt o charakterze mieszanym prawa pracy i prawa administracyjnego. Sąd Najwyższy w obecnym składzie podzieli ustalony w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, zgodnie z którym akt powierzenia stanowiska nauczycielowi, jak w okolicznościach nin. sprawy, jest czynnością z zakresu prawa pracy (zob. np. powołany wyżej wyrok z dnia 9 kwietnia 2009 r. oraz wyrok z 29 października 2014 r., I PK 61/14, LEX nr 1554256, i cyt. w nich

orzeczenia). Niezależnie od tego należy też wziąć pod uwagę, że bezpośrednim skutkiem powierzenia stanowiska jest zmiana treści stosunku pracy nauczyciela. wywołuje więc ono skutki cywilno-prawne (z zakresu prawa pracy), o których także w wypadku aktów administracyjnych rozstrzyga samodzielnie sąd cywilny (wyrok z dnia 7 lipca 2005 r., IV CK 12/05, LEX nr 180909). Z tych względów roszczenie powoda o powierzenie stanowiska, a więc o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli o zmianie treści stosunku pracy, należy do drogi sądowej przed sądem pracy. Zobowiązanie to powinna wykonać szkoła na podstawie art. 64 k.c. w związku z art. 300 k.p., a podstawą obowiązku złożenia oświadczenia w jej imieniu przez organ prowadzący (burmistrza) jest art. 3¹ § 1 k.p. i w związku z art. 36a ust. 1 i ust. 2 zdanie drugie u.s.o. W związku z tym co powiedziano, nieuzasadniony okazał się także procesowy zarzut naruszenia art. 477 w związku z art. 194 § 1 i § 3 k.p.c., przez orzekanie w sprawie mimo, że powództwo zostało wniesione przeciwko podmiotowi, który w tej sprawie nie miał legitymacji biernej oraz niewezwanie do udziału w sprawie zamiast niego właściwego podmiotu tj. organu prowadzącego. Bezzasadny okazał się również zarzut naruszenia art. 36a ust. 13 u.s.o. W tej kwestii Sąd Okręgowy trafnie wskazał, że powódka będzie faktycznie sprawować funkcję dyrektora tej szkoły jedynie przez około 2,5 roku, co jest dość krótkim okresem, pozwalającym jednak na realizację przez powódkę jej zamierzeń związanych z prowadzeniem szkoły i jednocześnie umożliwiającym dokonanie oceny pracy powódki na tym stanowisku.

Trafnie natomiast pozwany zarzucił naruszenie art. 8 k.p. Zgodnie z art. 36a ust. 2 u.s.o. kandydata na stanowisko dyrektora szkoły lub placówki wyłania się w drodze konkursu. Kandydatowi nie można odmówić powierzenia stanowiska dyrektora. Powierzenie stanowiska następuje więc na żądanie kandydata, które w razie sporu sądowego przybiera charakter roszczenia o zobowiązanie szkoły do złożenia oświadczenia woli o stosownej zmianie treści stosunku pracy. Powinno być zatem ocenione w świetle art. 8 k.p. Art. 8 k.p., ustanawiający zakaz czynienia użytku z prawa podmiotowego w sposób sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa i zasadami współżycia społecznego, należy bowiem do prawa materialnego. Jego zastosowanie pozostaje w kompetencji sądu, zgodnie z podstawowymi zasadami określającymi relacje między stroną a sądem w procesie

cywilnym (*da mihi factum, dabo tibi ius* oraz *facta probantur, iura novit curia*). W rezultacie, sąd rozstrzyga sprawę wyznaczoną przez powództwo, w którym powód określa żądanie i przytacza uzasadniające je okoliczności faktyczne (art. 187 § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.), a sąd rozstrzyga pozytywnie lub negatywnie o żądaniu powództwa, oceniając czy ma ono, w ustalonym stanie faktycznym oparcie w prawie materialnym. Ocena ta musi uwzględniać także dyspozycje wynikające z 8 k.p. Jeżeli więc strona zarzuca drugiej nadużycie prawa podmiotowego i jednocześnie wskaże fakty, z których wynika sprzeczność działania przeciwnika procesowego z zasadami współżycia społecznego, to sąd nie może się uchylić od oceny zgodności jego zachowania z tymi zasadami. Tymczasem zarówno Sąd pierwszej, jak i drugiej instancji, odmówił dokonania takiej oceny, z naruszeniem, co trafnie podniesiono w rozpoznawanej skardze, art. 217 § 3 w związku z art. 227 k.p.c., przez uznanie, że dowody z zeznań nauczycieli pracujących u pozwanej i z pisma rodziców uczniów ZPPO w B. z 23 kwietnia 2014 r. do Prokuratury Rejonowej w O. nie są istotne dla rozstrzygnięcia sprawy i zostały powołane jedynie dla zwłoki. W rezultacie należy uznać, że art. 36a ust. 2 zdanie drugie u.s.o. nie wyłącza stosowania przez sąd art. 8 k.p. do oceny zasadności roszczenia powoda o powierzenie stanowiska dyrektora szkoły. Z powołanego przepisu, w powiązaniu ze zdaniem pierwszym art. 36a ust. 2 u.s.o. wynika jedynie, że kandydat wyłoniony w drodze konkursu ma prawo do objęcia tego stanowiska. Nie oznacza to jednak, że jego wykonywanie nie podlega kontroli z punktu widzenia zgodności z zasadami współżycia społecznego. Jednocześnie jednak, zgodnie z ogólną zasadą ostrożnego stosowania art. 8 k.p. (5 k.c.), ograniczenie lub wyłączenie możliwości korzystania z prawa podmiotowego wymaga ostrożności i bardzo wnikliwego rozważenia wszystkich aspektów rozpoznawanego wypadku. W szczególności odmowa udzielenia ochrony prawu podmiotowemu musi być uzasadniona faktem zachodzenia okoliczności rażących i nieakceptowanych ze względów aksjologicznych (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z: 22 listopada 1994 r., II CRN 127/94, Lex nr 82293; 24 kwietnia 1997 r., II CKN 118/97, OSP 1998 nr 1, poz. 3, z aprobującą glosą A. Szpunara.). W odniesieniu do niniejszej sprawy należy też dodać, że sąd powinien wziąć pod uwagę, że kandydat na stanowisko dyrektora szkoły przechodzi przez procedurę przed komisją konkursową złożoną z

przedstawicieli organu prowadzącego szkołę lub placówkę, nadzoru pedagogicznego, z udziałem czynnika społecznego, tj. przedstawicieli rady pedagogicznej, rady rodziców i zakładowych organizacji związkowych (art. 36a ust. 6 u.s.o.).

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., a o kosztach postępowania kasacyjnego - na podstawie art. 108 § 2 k.p.c. w związku z 398²¹ k.p.c.

eb